

Regeringskansliet
Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Karin Lindfors
REGERINGSUPPDRAG
2006-06-13
Reg.nr 30-1455-06

Antagning till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål

Bakgrund

Sedan den 1 maj 2002 har lärosäten med forskarutbildning möjlighet att anta sökande till forskarstudier med licentiatexamen som slutmål.

Högskoleverket gavs i regleringsbrevet för 2003 i uppdrag att följa upp tillämpningen och effekterna av bl.a. denna förändring. En första rapportering lämnades till regeringen den 28 oktober 2003. Högskoleverket tillsände också regeringen två tillsynsbeslut med anknytning till uppdraget (reg.nr 31-5632-03 och 31-339-04).

Högskoleverket har i regleringsbrevet för 2006 fått regeringens uppdrag att komma in med en ny redovisning och bedömning av tillämpningen och effekterna av möjligheten att anta sökande till forskarstudier med licentiatexamen som slutmål.

Högskoleverket lämnar följande redovisning med anledning av uppdraget.

Gällande bestämmelser

Efter förändringen i regelverket 2002 har relevanta bestämmelser följande lydelse.

Enligt 8 kap. 2 § högskoleförordningen (1993:100) avslutas forskarutbildningen med doktorsexamen eller licentiatexamen. Utbildningen skall omfatta 160 poäng för doktorsexamen och 80 poäng för licentiatexamen. En högskola får besluta att en del av en sådan forskarutbildning som skall avslutas med doktorsexamen kan avslutas med licentiatexamen, om utbildningen omfattar minst 80 poäng.

Enligt 9 kap. 3 § högskoleförordningen får fakultetsnämnden till forskarutbildning bara anta sökande som anställs som doktorand eller som beviljas utbildningsbidrag för doktorander. Fakultetsnämnden får dock anta sökande som har någon annan form av studiefinansiering, om nämnden bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningen och att den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom fyra år vad gäller licentiatexamen och åtta år vad gäller doktorsexamen.

I 5 kap. 7 § högskoleförordningen finns bestämmelser om den sammanlagda anställningstiden som doktorand. Vid studier som skall avslutas med licentiatexamen får den sammanlagda anställningstiden inte vara längre än vad som motsvarar forskarutbildning på heltid under två år.

Enligt 5 kap. 4 § högskoleförordningen gäller att den som fått utbildningsbidrag för doktorander skall efter ansökan anställas som doktorand, senast när det enligt den individuella studieplanen återstår en utbildningstid som motsvarar två års utbildning på heltid till doktorsexamen.

Av 5 kap. 3 a § högskoleförordningen framgår att en anställning som doktorand skall avse arbete på heltid. Om en doktorand begär det, får anställningen avse arbete på deltid, dock lägst 50 procent av heltid.

Uttalanden om licentiantagningen i propositionen Den öppna högskolan

”Regeringen gör bedömningen att möjligheten att bli antagen till en forskarutbildning som avslutas med licentiatexamen skulle leda till att fler personer kan erhålla en examen. Förändringen innebär att fler yrkesverksamma personer som önskar en påbyggnad och fördjupning inom sitt arbete och ämnesområde, t.ex. sjuksköterskor, gymnasielärare och civilingenjörer, kan få detta inom ramen för forskarutbildningen. För åtskilliga yrkeskategorier är forskarutbildningen ett logiskt steg i kompetensutvecklingen och det livslånga lärandet. Möjligheten att antas för studier till en licentiatexamen skulle således möjliggöra att fler externt finansierade doktorander kan antas.

För de studenter som antas till forskarstudier som avslutas med en licentiatexamen gäller samma regler som vid antagning till forskarstudier som avslutas med doktorsexamen. Önskar en person efter uppnådd licentiatexamen fortsätta med forskarstudier som avslutas med doktorsexamen kan denna söka, i konkurrens med andra sökande, till fortsatt forskarutbildning. Vid en eventuell antagning räknas tiden för licentiatstudierna av och anställning kan erbjudas för resterande tid enligt 5 kap. 7 § högskoleförordningen. Det är angeläget att det inte skapas en tvåstegsmodell där studenter regelmässigt först antas till studier för licentiatexamen för att sen eventuellt tillåtas gå vidare till studier för en doktorsexamen. Det är väsentligt att inga negativa konsekvenser för utbildningen till doktorsexamen uppstår.” (prop. 2001/02:15 s. 86).

Högskoleverkets utredning

Rapporten Utvärdering av teknikvetenskaplig forskarutbildning vid svenska universitet och högskolor, 2006:18 R

Högskoleverket har i den nyligen publicerade rapporten Utvärdering av teknikvetenskaplig forskarutbildning vid svenska universitet och högskolor, 2006:18 R, bl.a. belyst frågan om antagning till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål. Av rapporten framgår att antagning till forskarutbildning med licentiatexamen som mål

sker vid flera lärosäten i betydligt större utsträckning än vad som var intentionen när möjligheten till detta skapades från och med 2002. Ökningen har varit markant inom teknikvetenskap. Under 2004 blev två av fem forskarstuderande antagna med denna examen som mål. I rapporten konstateras att i vilken utsträckning de som vill fortsätta till doktorsexamen ges möjlighet att göra det efter avlagd licentiatexamen ännu är för tidigt att säga. Högskoleverket konstaterar dock att det förefaller som om flera lärosäten valt en hållning i denna fråga som inte ligger i linje med intentionerna då möjligheten till antagning infördes (aa s. 5, 10-11).

Remiss till lärosäten och doktorandombudsmän/motsvarande

För att få ytterligare underlag för uppdraget har Högskoleverket bett Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet och Sveriges lantbruksuniversitet, att besvara nedan angivna frågor. Högskoleverket har också givit doktorandombudsmännen/motsvarande vid lärosätena möjlighet att kommentera frågorna. Lärosätena valdes ut med hänsyn till antalet antagna till licentiatexamen (se bilaga 2). Dessutom har Chalmers Doktorandsektion, Sveriges Doktorandförening och Sveriges universitetslärarförbunds (SULF) doktorandsektion lämnat in ett gemensamt yttrande till Högskoleverket.

1. Sker antagning till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål endast när den sökande uttryckligen ansöker om att få bli antagen till det eller sker det även när någon ansöker för att bli antagen till forskarutbildning med doktorsexamen som slutmål?
2. Om antagning sker till forskarutbildningen med licentiatexamen som slutmål trots att ansökan avser doktorsexamen, vad är anledningen till det?
3. Vilka positiva och/eller negativa effekter av reglerna om antagning till licentiatexamen har lärosätet kunnat konstatera?
4. Av Regler för forskarutbildning vid Karolinska institutet, (dnr 5869/05-500) avsnittet 3.3 Antagning med licentiatexamen som mål framgår följande. Doktorand skall som regel antas med doktorsexamen som mål. Endast personer som dels är yrkesverksamma, dels önskar en påbyggnad eller fördjupning inom ett forskningsfält samt endast önskar avlägga licentiatexamen får antas med licentiatexamen som mål.

Har lärosätet beslutat om en lokal regel som motsvarar KI:s regel ovan eller tillämpar lärosätet några andra lokala bestämmelser med syfte att motverka negativa effekter av möjligheten att anta sökande till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål?
Var vänlig och bifoga eventuella lokala regler.

5. Hur skulle lärosätet ställa sig till en bestämmelse i högskoleförordningen med motsvarande innehåll som KI:s regel?

Tillämpningen och effekterna av förordningsändringarna

Av svaren på de ovan redovisade frågorna framgår sammanfattningsvis att både positiva och negativa effekter kan konstateras. En sammanställning av svaren redovisas i [bilaga 1](#).

Några statistiska uppgifter

I den statistik som finns tillgänglig i Högskoleverkets NU-databas finns uppgifter om antalet antagna till licentiatexamen per vetenskapsområde vid respektive lärosäte, [bilaga 2](#).

Slutsatser

Av svaren i enkäterna och Högskoleverkets rapport Utvärdering av teknikvetenskaplig forskarutbildning vid svenska universitet och högskolor framgår att många forskarstudier antas till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål. Möjligheten används i särskilt stor utsträckning inom ämnesområdena medicin och teknik. Det förekommer att doktorander antas till licentiatexamen trots att de vill antas till en forskarutbildning med doktorexamen som slutmål. Den största anledningen till detta är bristen på finansiering för längre tid än två till tre år. Från doktorandernas företrädare har det framhållits att tillämpningen leder till rättsosäkerhet för doktoranderna.

Det har också framkommit att de positiva effekter som eftersträvades med reformen har uppnåtts. Av remissvaren har framkommit att bl.a. yrkesverksamma jurister och adjunkter vid lärosätena utnyttjar möjligheten att förkovra sig genom forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål.

De flesta av de tillfrågade lärosätena har inte givit sitt stöd till att reglera frågan i högskoleförordningen.

Förslag till åtgärder

Högskoleverket har i flera sammanhang, senast i sitt remissvar till departementet den 2 maj 2006 över förslaget till författningsändringar med anledning av en ny utbildnings- och examensstruktur, framfört att licentiatexamen bör utgå som examen.

Om licentiatexamen ändå skall finnas kvar - och då inte bara som en möjlighet att ta ut en examen som en halvtidsexamen i doktorsutbildningen så som föreslås i det gemensamma yttrandet från Chalmers doktorandsektion, Sveriges doktorandförening och SULF:s doktorandsektion - så anser Högskoleverket att dagens bestämmelse i högskoleförordningen bör förstärkas för att stärka studenternas rättssäkerhet. I enlighet med vad verket framfört i de tillsynsändringarna som översänts till regeringen föreslår verket att bestämmelsen ändras så att bara den som uttryckligen begär det får antas till forskarutbildning med licentiatexamen som slutmål. En sådan bestämmelse skulle då

stämman överens med vad som gäller i dag för att antas till forskarutbildning på deltid.

Detta yttrande har fastställts av universitetskanslern Sigbrit Franke i närvaro av kanslichefen Lennart Ståhle och chefsjuristen Eva Westberg efter föredragning av verksjuristen Karin Lindfors. I ärendets beredning har utredarna Helen Dryler, avdelningen för statistik och analys, och Johan Fröberg, utvärderingsavdelningen, deltagit.

Sigbrit Franke

Karin Lindfors